

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

© Ряшко В. І., 2016

Проаналізовано актуальну проблему національно-патріотичного виховання студентської молоді. Серед гострих проблем, що постали перед вищими навчальними закладами України, вона особливо важлива, оскільки пов'язана з підготовкою спеціалістів, які у XXI ст. візьмуть на себе всю відповідальність за будівництво держави, її соціально-політичний, економічний розвиток, забезпечення стабільного правопорядку, обороноздатності. Формування національно-патріотичного виховання майбутніх спеціалістів повинно ґрунтуватися на сучасних новітніх досягненнях науки, важливу роль відіграє філософсько-теоретико-методологічний аналіз усього виховного процесу у ВНЗ.

Ключові слова: виховання, філософія, патріотизм, національна свідомість, діалектика, методологія, теорія, студенти ВНЗ.

В. И. Ряшко

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Анализируется актуальная проблема национально-патриотического воспитания студенческой молодежи, которая сегодня остро стоит перед высшими учебными заведениями Украины. Особенно она важна в связи с проблемой подготовки специалистов, которые в XXI в. возьмут на себя всю ответственность за строительство государства, его социально-политическое, экономическое развитие, обеспечение стабильного правопорядка и обороноспособности. Формирование национально-патриотического воспитания будущих специалистов должно базироваться на современных новейших достижениях науки, в которой важную роль играет философский теоретико-методологический анализ всего воспитательного процесса в вузе.

Ключевые слова: воспитание, философия, патриотизм, национальное сознание, диалектика, методология, теория, студенты.

V. I. Ryashko

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSIS OF THE NATIONALLY PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS

The article is devoted to the analysis of nationally patriotic education of students. Particularly this issue is concerned to be burning among other problems that are brought before universities and it is related to the problem of specialists training that in 21 century will take upon

themselves the formation of a state, its socially-political and economic development, public order and armed forces. The nationally patriotic education of the future specialists should be based upon contemporary innovative scientific achievements where a major role plays philosophical theoretical and methodological analysis of the whole education process at universities.

Key words: education, philosophy, patriotism, national consciousness, dialectics, methodology, theory, university students.

Постановка проблеми. З початком XXI століття українське суспільство вступило в якісно новий період розвитку, який супроводжується загостренням суперечностей планетарного масштабу, зумовлених швидкими темпами науково-технічного прогресу, зростанням потоку інформації, зокрема негативної. Сучасна молодь, серед якої значна частина студентської, зіткнулась з низкою проблем духовного, морально-психологічного характеру, що неадекватно позначаються на формуванні світогляду й життєвих цінісних орієнтацій та на поведінці. Актуальність проблеми національно-патріотичного виховання молоді полягає в тому, що, на жаль, втрачається така його важлива складова, як державницька-національна, військово-патріотична. До того ж у сучасному світі відбуваються складні соціально-політичні процеси, загострення міжнародних конфліктів, спалахи тероризму, поширюється транснаціональна злочинність. Підкреслимо, що хоча Україна має за основним законом позаблоковий та без'ядерний статус, але загрози і ризики для її суверенітету та незалежності все ж існують. Яскравим свідченням цього є неоголошена війна, яку веде Росія проти України.

“Нам здавалося, – зазначає М. Требін, що війна обмине нашу країну в XXI ст., і ніколи ми не почуємо на вулицях наших міст і сіл свисту куль, вибухів гранат, бомбардувань, що не плакатимуть рідні за загиблими у ході бойових дій, не ховатимуть батьки своїх дітей... Надії не справдилися, збройний конфлікт постукав нам у двері, ми до нього виявилися неготовими” [1, с. 113]

У цьому аспекті відомі вітчизняні вчені Ю. Шемшученко і О. Скрипнюк вказують, що серед проблем, які негативно вплинули на могутність і обороноздатність України, “розвал Збройних сил, брак патріотизму” [2, с. 118]

Серйозною небезпекою, особливо для молодого покоління українців, є твори, що пропагують культ насильства і жорстокості, вони вкрай негативно впливають на психіку і руйнують свідомість. У сучасному соціумі об'єктивно існують дві філософії життя. В основі філософії життя з негативним змістом і кримінальним нахилом – такі її складники, як філософія лицемірства й фальші, філософія збагачення за рахунок злочинства й обману, філософія безкарності й безвідповідальності та багато іншого, несумісного з такими поняттями, як патріотизм, добро, совість, відповідальність, повага до людини тощо. Філософію ж добра, терпимості, скромності, совісті, сором'язливості, цнотливості, працелюбства розтоптано й викинуто на узбіччя життя [3, с. 166].

Добре зрозуміло, що філософія зла небезпечна для молоді, вона, по суті, аморальна й антигуманна. Зауважимо, що деякі ЗМІ ведуть відкриту антиукраїнську антинаціональну пропаганду, спрямовану на формування у молодого покоління ідей нігілізму до всього національного, песимізму щодо здатності України вирішувати соціально-правові, економічні проблеми, захищати права і свободи громадян. У цьому аспекті важливу роль відіграє національно-патріотичне виховання, особливо такої соціальної категорії, як студенти. Підкреслимо, що у вирішенні цієї актуальної проблеми суттєву роль відіграє наука, активна опора на сучасні новітні досягнення, творче застосування теоретико-методологічних принципів філософії та методів діалектики.

Мета роботи – висвітлити проблему національно-патріотичного виховання студентської молоді, роль і місце філософської діалектики, її законів, принципів і методів.

Проблема національно-патріотичного виховання привертала увагу видатних вітчизняних філософів і педагогів минулого (Г. Ващенко, Д. Драгоманов, О. Духнович, І. Крип'якевич, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Д. Чижевський, І. Франко, Т. Шевченко. Проблеми національних традицій і національної свідомості присвятили свої наукові розвідки В. Борисов,

Т. Вечерок, Н. Волошина, О. Кириченко, В. Кіндрат, В. Піреєва, Г. Русин, Л. Слика, О. Шейко та ін. Деякі аспекти національно-патріотичного виховання стали предметом дисертаційних досліджень О. Абрамчук, Л. Болової, І. Бех, О. Опришко, А. Фрідріх та ін. Серед сучасних авторів, які розглядають проблему патріотичного виховання, – відомі педагоги Г. Васянович, І. Зязюн, М. Стельмахович, Б. Ступарик та ін.

Відаючи належне творчій праці вищезгаданих авторів, вкажемо на те, що у наш час бракує спеціальних теоретико-методологічних досліджень з проблем національно-патріотичного виховання студентської молоді України.

Виклад основних положень. Загальноприйнято, що теоретико-методологічні положення філософської діалектики – це ключ до розуміння процесів і явищ, що відбуваються у природі, суспільстві, мисленні. Вони орієнтують на конкретне, багатостороннє вивчення процесів, що відбуваються передусім у навчально-виховному процесі. Діалектика, на відміну від інших концепцій розвитку, розглядає предмети і явища не ізольовано один від одного, а в їхньому взаємному зв'язку, а отже, й у взаємодії та суперечливості [4, с. 235].

В цьому аспекті важливе значення мають філософсько-світоглядні підходи, які визначають саму стратегію дослідження, його загальну спрямованість. Орієнтують на знаходження, відбір, накопичення цілком визначених у соціально-змістовому плані фактів і, нарешті (що, можливо, найголовніше), зумовлюють характер оцінювання (інтерпретації) отриманих результатів дослідження. З цього приводу М. Козюбра розглядає діалектико-матеріалістичну філософію як таку, що “виконує особливу світоглядну і методологічну функцію, яку не можуть взяти на себе окремі конкретні науки” [5, с. 7]. Аналогічної думки дотримується і відомий український вчений В. Тацій. “Діалектика, – підкреслює він, – і зараз зберігає загальнометодологічне значення, виступає, власне, як метод дослідження” [6, с. 7].

Серед учених не існує єдиної думки щодо трактування поняття “методологія”. Так, одні науковці під методологією будь-якої науки розуміють її філософсько-світоглядну функцію, інші ототожнюють її з діалектикою, із загальнотеоретичними проблемами будь-якої науки, треті вважають, що методологія – це самостійна галузь наукового знання, що виходить за межі філософського аналізу (не збігається з філософією), і нарешті, четверті не визнають за методологією статус самостійної науки, а розглядають її як систему принципів і методів логічних прийомів наукового пізнання.

Останніми роками у науковому середовищі дискутується питання ролі й місця філософської діалектики, її законів та категорій у застосуванні їх як загальної методології, а також надання пріоритету синергетиці як методу і методології у наукових дослідженнях. Відомий український філософ В. Шинкарук зауважував: “Тепер намітилась протилежна крайність – тенденція повного відкидання і шельмування як матеріалізму, так і його діалектики “[7, с. 44] і закликав бути розважливим, не піддаючись спокусі “тотального заперечення” діалектики взагалі та її класичних версій. Особливо це стосується спроб витіснити діалектику синергетикою, котрій інколи намагаються надати статус “всезагального методу пізнання”. Такої ж думки дотримуються не тільки вітчизняні філософи, а й правознавці. “Діалектика, її закони, категорії і принципи залишаються універсальним в наш час методом пізнання процесів і явищ об’єктивної дійсності, незалежно від політичних симпатій до Гегеля і Маркса” [8, с. 9].

Варто взяти до уваги слушну думку М. Кельмана про те, що “обґрунтування новітньої методології слід починати з попереднього переосмислення успадкованого філософського світогляду” [1, 9, с. 32].

Сучасна філософія, як правило, відмовляється від конфронтації агресивності, претензій на монопольне володіння істиною. У наш час домінує установка на діалог та співіснування з іншими концепціями, іншим баченням і розумінням світу. Філософія в сучасному розумінні здатна активно впливати на розвиток інших наук, зокрема педагогіки.

У наш час з'являються праці, в яких формулюються нові методологічні підходи щодо проблеми виховання.

Так, на думку Г. Щедровицького, до системи “наукових основ сучасної методології входять п'ять основних дисциплін: 1) загальна онтологія системно-структурного аналізу; 2) теорія діяльності; 3) теорія мислення; 4) теорія науки; 5) семіотика. Разом вони задають систему засобів, необхідну для проектування будь-якої науки і складання загального плану її розробки” [10, с. 12].

У цьому аспекті зазначимо: Г. Васянович вважає, що, окрім філософської діалектики, існують інші теорії. Так, “філософія екзистенціалізму своєрідно створює гуманну парадигму педагогічної методології, її творче застосування у наукових дослідженнях може принести значну користь для науки й освітньої практики” [10, с. 14].

Для поглибленого аналізу проблем освіти і виховання може творчо застосовуватися також методологія філософсько-педагогічної антропології, феноменологічний напрям, а також прагматизм, інтуїтивізм та конструктивізм.

Отже, робить висновок Г. В. Васянович, “педагогічна методологія у своєму розвитку еволюціонувала від моністичної до плюралістичної системи, що безпосередньо позначалося на організації наукових досліджень, забезпеченні навчально-виховного процесу, виховання особистості” [10, с. 28]. І хоча це положення є раціональним, але в аналізі проблеми національно-патріотичного виховання слід застосовувати і спиратися насамперед на основні закони, категорії та принципи діалектики, творчо спираючись і на інші методологічні концепції, а також на конкретну методологію педагогічних наук, систему принципів і засобів, які істотно розширяють і поглиблюють знання про сутність, зміст і виховання у навчально-виховному процесі.

Такий підхід спрямовує на об'єктивний аналіз досліджуваного об'єкта, адекватне відображення соціальної дійсності. Зазначимо, що ні всезагальні принципи діалектики, ні спеціальні методи конкретних наук, за всієї їх відносної автономії ніколи не виступають у чистому вигляді, а перебувають у складних взаємовідносинах між собою. Отже, тільки комплексне їх застосування для аналізу проблем становить важливий принцип і джерело методології. Виховання тісно пов'язано з процесами і явищами соціальної дійсності, її інститутами та структурами. На його стан впливають соціально-політичні, ідеологічні та інші чинники. Виявити і вивчити вплив усіх факторів, розглянути їх у розвитку, у суттєвих зв'язках, – одне з важливих завдань науки і соціальної практики. Розглядаючи виховання як соціальне явище, аналізуємо його, спираючись на філософську діалектику та її категорії, а також на принципи, методи і категорії педагогічних, соціально-гуманітарних наук, отже, застосовуючи філософсько-діалектичний метод, який вимагає розглядати явища в їх цілісності та розвитку всебічно й конкретно-історично. Враховуючи їх місце в просторі й часі, орієнтуючись на проникнення в сутність джерела його саморозвитку і руху, прагнемо простежити роль і місце національно-патріотичного виховання, діалектику його розвитку і реалізацію її на практиці. Враховуючи актуальність проблеми, спробуємо, спираючись на категорії діалектики, розглянути сутність, зміст, форму і внутрішню структуру національно-патріотичного виховання.

Що являє собою національно-патріотичне виховання студентів ВНЗ? Це організований навчально-виховний процес, спрямований на формування у майбутніх спеціалістів почуття любові до Батьківщини, її історії, культури, рідної мови, традицій, обрядів і звичаїв, формування патріотичних переконань та поведінки щодо морально-психологічної готовності розбудовувати й захищати Батьківщину, своїми діями сприяти її зміцненню й процвітанню, зростанню авторитету на міжнародній арені.

Науково-методологічний аналіз виховання передусім передбачає нове бачення і формулювання сучасної парадигми. На наш погляд, її необхідно розглядати у двох аспектах: теоретико-філософському і практико-виховному. У філософському розумінні виховання виступає як концепція, що посідає важливе місце у всій правовій, соціальній, політичній, економічній, культурній системі суспільства. Реалізація можливостей виховання майбутніх правоохоронців зале-

жить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, особливо від досягнутого рівня економічного, духовного розвитку, стану соціальної системи суспільства, ступеня зрілості суспільних відносин, рівня загальної культури й морально-психологічного стану суспільства, освітньо-державної політики тощо.

Філософсько-методологічний підхід до аналізу проблеми патріотичного виховання вимагає з'ясування низки принципових засадничих концепцій. По-перше, необхідно визначити його місце серед інших соціально-педагогічних категорій. По-друге, оскільки у системі соціальних відносин суспільства відбуваються зміни, то важливим завданням на сучасному етапі є дослідження специфіки національно-патріотичного виховання у контексті цих змін, механізм його формування в умовах трансформації українського суспільства. По-третє, оцінка стану і результату патріотичного виховання залежить як від об'єктивних, так і від суб'єктивних чинників. По-четверте, об'єктивна діалектика вимагає вивчати виховний процес з урахуванням генези його розвитку, конкретно-історичних умов існування, всебічно та у зв'язку з навколишнім світом. Для наукового пізнання його сутності необхідно знати, як цей соціальний інститут виник, які основні етапи у своєму розвитку він пройшов, які соціальні функції виконує, які його історичні перспективи. Такий підхід дає змогу виділити основні його характеристики, сутнісні особливості. Не слід сприймати проблеми національно-патріотичного виховання як щось стале і нерухоме: воно змінює свій зміст і форму, залежно від тенденції розвитку, функцій і специфіки соціально-політичного устрою суспільства, його правової системи та ідеології. По-п'яте, діалектико-методологічний аналіз сутності національно-патріотичного виховання у ВНЗ потребує аналізу специфіки підготовки кадрів майбутніх правоохоронців.

Теоретико-методологічний аналіз національно-патріотичного виховання вимагає детального вивчення його сутності, змісту і форми, а також взаємозв'язку з іншими соціальними явищами. Треба враховувати також сукупність усіх чинників, що проявляються у постійно-мінливій соціальній діяльності. Якщо розглядати виховання як цілісну специфічну систему у взаємозв'язку з іншими системами, тоді, з об'єктивною необхідністю, стикаємося із суперечностями. Пізнання будь-якого об'єктивного протиріччя, за своєю суттю, є суперечливим, по-перше, тому, що сам об'єкт пізнання суперечливий; по-друге, будь-який процес пізнання теж суперечливий; по-третє, сам процес розвитку та існування суспільства і виховання є суперечливим.

Аналізуючи сутність виховання, потрібно зазначити, що його необхідно розглядати як єдність внутрішніх сторін і зв'язків, що визначають основні риси і тенденції розвитку. Виховання може виявити себе лише через дії суб'єктів, які функціонують у суперечливій об'єктивній дійсності. На ступінь її стану істотно впливають об'єктивні та суб'єктивні чинники, зовнішні й внутрішні суперечності. У складній суперечливій соціальній дійсності, яка постійно змінюється, кожне явище, зокрема виховання, має велику кількість різнобічних якостей, властивостей, взаємозв'язків з довкіллям. Аналіз сутності виховання здійснюється через пізнання його протилежності, що виступає як зовнішня форма її вияву. Явище засвідчує, як саме сутність виступає на "поверхні". Відсутність явища означає і відсутність сутності. Ці категорії нерозривно взаємопов'язані і, хоча цей зв'язок є нерозривним, суперечать одна одній [11, с. 143]. Сутність ніколи повністю не збігається зі своїм явищем, останнє виражає лише один із аспектів сутності. Треба враховувати той факт, що явище часто відтворює сутність у викривленому вигляді. Отже, пізнаючи сутність, не слід обмежуватися фіксацією лише того, що лежить на поверхні.

Діалектика вимагає не лише пізнавати сутність тих чи інших явищ, а й виявляти найсуттєвіші аспекти, елементи, зв'язки, які є визначальними у функціонуванні самої сутності. Це положення діалектики має важливе значення, оскільки спрямовує діяльність всього професорсько-викладацького складу на виявлення та аналіз найістотніших аспектів цієї проблеми і вміння спрямовувати свої зусилля на її реалізацію у навчально-виховному процесі.

Аналіз внутрішньої структури національно-патріотичного виховання в умовах розбудови української держави свідчить про те, що з одного боку, воно залишається незмінним, оскільки його

основним завданням є формування національної свідомості та патріотизму у майбутніх правоохоронців, а з іншого – у самій сутності відбуваються зміни, бо у процесі демократизації суспільства все більшої ваги набуває оволодіння не лише національними цінностями, а й загальнолюдськими. Зрозуміти сутність формування “національної свідомості”, “національної ідеї”, “національного духу” як важливих складових національно-патріотичного виховання студентської молоді у ВНЗ можна за умов творчого застосування теоретико-методологічних положень філософської діалектики її законів, категорій і принципів. Теоретико-методологічний підхід щодо пізнання проблеми національно-патріотичного виховання спрямовує нас на пізнання таких його складових, як “національна свідомість”, “національна ідея”, “національний менталітет” тощо. Щоб пізнати їх, ми змушені виривати “їх з соціального й історичного зв’язку і досліджувати кожную окремо”. Щоб пізнати ціле, необхідно пізнати окремо його складові, з яких воно створюється, що досягається за допомогою аналізу. Отже, будь-який процес пізнання починається з розкриття його зовнішніх зв’язків і відношень об’єкта, який ми досліджуємо, його кількісних і якісних величин, закономірних зв’язків між кількістю та якістю.

Пізнання такого складного соціального явища, як виховання, і його складової – патріотичного виховання за суттю є складним, тому що сам об’єкт пізнання є суперечливим, по-друге, всякий процес пізнання є суперечливим, на що вказував Г. Гегель, – “ось що дійсно рухає світом, і смішно говорити, що суперечливість неможливо мислити” [12, с. 280]. Треба врахувати важливе методологічне положення діалектики про те, що поряд із періодами прогресивного розвитку об’єктивно існують моменти регресу, зворотного руху, “застійних явищ” деградації та розпаду.

Діалектична суперечність притаманна і такому соціальному явищу, як виховання, і його складовій – національно-патріотичному.

Теоретико-методологічний аналіз проблеми національно-патріотичного виховання, його діалектику слід розглядати в контексті історичного і логічного як методів пізнання. Історичний досвід найрозвиненіших країн світу переконує, що в них надзвичайно важливого значення надавали проблемі національного виховання. Національне виховання в Україні, на думку Г. Васяновича, “має здійснюватися на всіх етапах навчання студентської молоді й забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань” [1, с. 335]. Відповідно до викладеного положення щодо національного виховання, логіко-філософський принцип єдності історичного і логічного потребує пізнання і всебічного вивчення об’єкта, його якісних і кількісних змін. У найзагальнішому вигляді співвідношення історичного і логічного постають як співвідношення об’єктивного світу з його різнобічністю, що відображається в свідомості людини. Історичне – це передусім об’єктивна дійсність, а логічне є не чим іншим, як аналізом історичного розвитку та відображенням її в свідомості людини у формі логічних законів, категорій та принципів. Аналізуючи принцип єдності історичного і логічного в історико-філософському аспекті, П. Копнін зазначав, що він “потребує узагальнення всього досвіду розвитку філософської думки, він виникає не на голому місці, а на конкретному матеріалі – узагальненні розвитку думки в різних відношеннях і в різний час” [13, с. 268].

У цьому аспекті важливою методологічною вимогою є творче застосування методу порівняння, яке дає можливість виокремити те, що відрізняє національно-патріотичне виховання у ВНЗ розвинених європейських країн, і те, що є загальним. Це дає можливість використати їх досвід в навчально-виховному процесі ВНЗ України. Цей метод орієнтує нас на здобуття нових знань, а також на застосування найефективніших форм і методів у національно-патріотичному вихованні.

Зважаючи на входження України та її правоохоронних органів до нової моделі європейської політико-правової системи та її теоретико-правової ідеології, необхідно по-новому аналізувати й осмислювати процес підготовки і виховання майбутніх правоохоронців України.

У цьому аспекті зазначимо, що в багатьох європейських державах в підготовці майбутніх працівників правоохоронних органів надають важливого значення формуванню поваги до людини, її честі й гідності.

Отже, українське національне виховання передбачає повагу прав, честі й гідності громадян різних національностей і релігійних конфесій, що закріплено в Конституції України. Теоретико-методологічний аналіз проблеми сучасного національного виховання актуальний ще й тому, що у сучасному глобалізаційному світі українська нація без формування національної ідеї не зможе захистити свою державу, “зберегти свою автентичність, інтегруватися у світове цивілізаційне співтовариство” [14, с. 8].

Національно-патріотичне виховання має відповідний зміст і форму. У цьому контексті варто керуватися теоретико-методологічними положеннями філософської діалектики про те, що хоча вони є протилежними, але існують в тісному діалектичному взаємозв'язку. Як зазначав німецький мислитель Г. Гегель, суттєво важливо не забувати, що зміст не є безформенним, а форма в той самий час міститься в самому змісті. “Зміст є не чим іншим, як переходом форми в зміст, а форма – переходом змісту в форму” [12, с. 298]. Діалектика зв'язку, змісту і форми свідчить, що визначальною тенденцією змісту є його мінливість. Визначальною тенденцією форми є її стійкість. Це теоретико-методологічне положення вимагає передусім враховувати змістовий аспект національно-патріотичного виховання. Зміст виховання охоплює насамперед національні ідеї, виражені у вітчизняній етнопедагогіці, культурі та мові, історії, традиціях, звичаях та обрядах, християнській релігії та інших чинниках. Всі вони діалектично пов'язані між собою і можуть проявляти себе в різних формах і методах у практичній діяльності. Треба врахувати, що форма має тенденцію відставання від змісту. Тоді вона починає суперечити зі змістом. Якщо форма не відповідає змісту, то зміст рано чи пізно, вступаючи в суперечність з формою, “знімає” стару форму – це методологічне положення діалектики спрямовує наше пізнання на усвідомлення того, що будь-який процес у своєму розвитку виступає як внутрішня суперечлива діалектична єдність змісту і форми. Форма володіє відносною самостійністю і впливає на розвиток змісту. Якщо в практичній діяльності пріоритет надається формі, то це призводить до формалізму. Формалізм, як соціальне явище, призводить до застою, заперечує творчий пошук і реалізацію нового в національно-патріотичному вихованні. Це теоретико-методологічне положення має важливе значення в організації та проведенні виховної роботи. Тільки пошук нових ефективних форм і методів, спрямованих на боротьбу з формалізмом і догматизмом, сприятиме реалізації у навчально-виховному процесі нового прогресивного, що виникає в педагогічній теорії та практиці.

Висновок. Серед гострих проблем, які нині постали перед Україною, – формування національної свідомості, патріотизму в майбутніх спеціалістів – випускників ВНЗ. Ця проблема пов'язана, по-перше, з відповідальністю майбутніх фахівців, які працюватимуть у різних сферах державного будівництва; по-друге, формування національно-патріотичного виховання особливо активне тепер, коли Україна в результаті агресії Росії веде боротьбу за захист незалежності, суверенітету, демократичних і національних цінностей; по-третє, національно-патріотичне виховання повинно сприяти формуванню високої та моральної духовності, національних святинь, християнських чеснот у молодого покоління українців; по-четверте, національно-патріотичне виховання у ВНЗ повинно ґрунтуватись передусім на новітніх досягненнях теорії і практики передових демократично розвинених країн світу; по-п'яте, важливим стратегічним напрямом національно-патріотичного виховання студентів стає теоретико-методологічна база, в якій істотне місце займає філософська діалектика як важливий метод наукового пізнання, який орієнтує на здобуття нових знань, а також застосування найефективніших форм і методів у національно-патріотичному вихованні.

Отже, зміст національно-патріотичного виховання полягає в організованому, планомірному, систематизованому, послідовному та цілеспрямованому навчально-виховному процесі, спрямованому на застосування майбутніми спеціалістами національних духовних і моральних цінностей, формування національно-патріотичної свідомості, національної гордості, поваги до історії стародавнього народу, його традицій, шанобливого ставлення до національної спадщини народу,

оволодіння його національним і духовними цінностями, поза якими неможливе збереження історичної пам'яті, розвитку духовності, віри в подолання труднощів, які стояли на заваді розбудови незалежної, суверенної України.

Отже, любов до Батьківщини, готовність служити їй і захищати – важливий чинник національно-патріотичного виховання.

1. Требін М. П. “Гібридна” війна як реальність / Требін М. П. // *Український соціум*. – 2014. – № 3(50). – С. 113–127.
2. Шемишченко Ю. Зміцнювати а не розхитувати державний суверенітет / Ю. Шемишченко, О. Скрипнюк // *Право України*. – 2015. – № 8. – С. 115–119.
3. Коротяєв Б. І. Педагогічна філософія: колективна монографія / Б. І. Коротяєв, В. В. Курило, С. В. Савченко. – Луганськ: Вид-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. – 340 с.
4. Філософія: навч. посіб. / Л. В. Гурський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрушенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. – 7-ме вид., стер. – К. І. Вікар, 2008. – 534 с.
5. Козюбра Н. И. Понятие и структура юридической науки / Н. И. Козюбра // *Методологические проблемы юридической науки: сб. науч. трудов; АН УССР; Ин-т государства и права; отв. ред. Н. И. Козюбра*. – К.: Наук думка, 1990. – С. 5–19.
6. Тацій В. Я. Методологічні проблеми правової науки на етапі формування правової, демократичної, соціальної держави / Тацій В. Я. // *Методологічні проблеми правової науки: матеріали міжнародної наукової конференції (Харків, 13–14 грудня 2002 р.)*; упор. М. І. Панов, Ю. М. Грушевський. – Харків: Право, 2003. – С. 7–10.
7. Філософсько-антропологічна студія. – К.: Стилюс, 2001. – 358 с.
8. Ібрагімов М. М. Філософія права як самостійна наукова дисципліна / Ібрагімов М. М. // *Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників органів внутрішніх справ: зб. наук. праць*. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 1995. – С. 5–9.
9. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології: монографія / Кельман М. С. – Тернопіль: ТзОВ “Терно-граф”, 2011. – 492 с.
10. Васянович Г. П. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку / Г. П. Васянович // *Педагогіка і психологія професійної освіти: науковий пошук, проблеми, перспективи: матеріали наук.-практ. конф. (у рамках Всеукраїнського фестивалю науки) (Львів, 23 квітня 2013 р.)*. – Львів, 2013. – С. 7–28.
11. Алексеев П. В. Диалектический материализм (общие теоретические принципы): учеб. пособ. / Алексеев П. В., Панин А. В. – М.: Высшая школа, 1987. – 335 с.
12. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук. Наука логики / Гегель Г. В. Ф. – М.: Мысль, 1975. – Т. 1. – 452 с.
13. Копнин П. В. Диалектика, логика, наука / П. В. Копнин. – М.: Наука, 1973. – 464 с.
14. Вовканич С. Соціогуманістична парадигма буття – матриця національної ідеї України ХХІ сторіччя / С. Вовканич // *Соціогуманітарні проблеми Людини*. – 2012. – № 6. – С. 7–49.